

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskernes Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele.

Læs mere om fordele og sponsorat her:

<https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

SOMMEREN
I
HIRSCHHOLM 1832

Udgivet af
Museumsforeningen for Hørsholm og Omegn
1982

SOMMEREN
I
HIRSCHHOLM 1832

Udgivet af
Museumsforeningen for Hørsholm og Omegn
1982

Redaktion og tilrettelæggelse: Torben Topsøe-Jensen
© Hørsholm Egns Museum
Tryk: Hørsholm Bogtrykkeri

Afsnittet af Johanne Louise Heibergs »Mit Liv genoplevet i Erindringen« er gengivet efter udgaven 1973–74 ved magister Niels Birger Wamberg. De sætninger, der er omgivet med klammer, er dele af originalmanuskriptet, som første gang blev offentliggjort i et særligt bind til den af professor Aage Friis i 1944 besørgede udgave af erindringerne. I magister Wambergs udgave er de pågældende afsnit blevet indsat på de rette steder i teksten.

Omslagsbilledet samt heftets øvrige tegninger er illustrationer af Carl Thomsen til Henrik Hertz' »Hørsholmdagbog«, trykt i »Juleroser«, 1905.

FORORD

Gennem flere år har det været planlagt, at museumsforeningens årsskrift 1982 skulle have Heiberg-sommeren 1832 som emne. Det var ægteparret Johan Ludvig og Johanne Luise Heiberg, han professor og teaterdirektør, hun skuespillerinde, Johan Ludvigs moder, Thomasine Gyllembourg, og vennen Henrik Hertz, der sammen tilbragte sommertiden i Hørsholm. Såvel fra skuespillerindens memoirer som fra Hertz' dagbøger får man et godt indtryk af deres oplevelser, og Hertz' »Posthuset i Hirschholm« gjorde den lille bys navn kendt i litterært interesserede kredse.

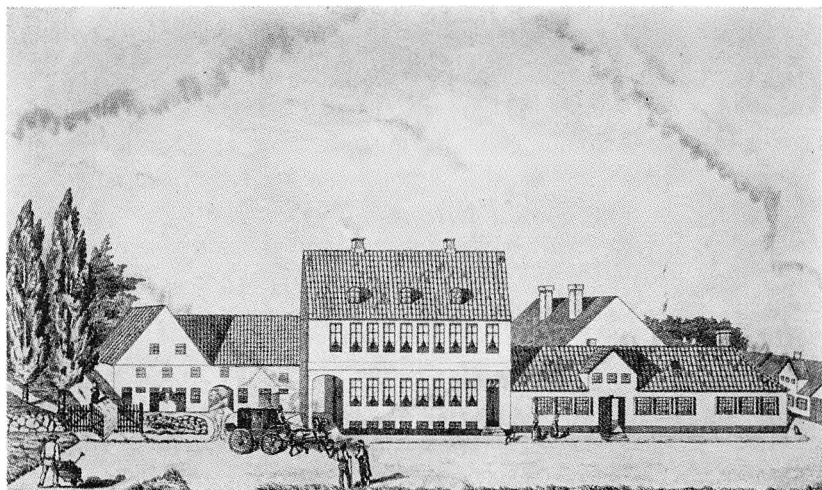
Den vigtigste virkning af Heiberg-sommeren for vor egn er den interesse for istandsættelse af Hørsholm Slotshave, der blev vakt hos befolkningen efter udgivelsen af »Et liv genoplevet i Erindringen«, 1891-92, hvori Johanne Luise Heiberg omtaler, at hun på ture i slotshaven fik en »brændende lyst til at opføre skuespil på dette sted«. Denne sætning inspirerede til at gennemføre hendes idé, og 1903 og 1905 – og også senere – blev der opført friluftsteater i slotshaven. De penge, der kom i kassen, skulle bruges til havens forskønnelse, (se årsskriftet 1977 om »Hørsholm Slotshave«).

Det var ikke alene museumsforeningen, men også Folkeligt Oplysnings Forbund i Hørsholm, der markerede 150 året for Heiberg-sommeren. Det skete 27. maj ved en aftenvandring gennem slotshaven ved museumsleder Ellen B. Danstrup – herunder indviede Hørsholm kommune Slotsgartnerens Hus. Turen blev afsluttet i Kongesalen på Jagt- og Skovbrugsmuseet med foredrag om Heiberg-sommeren og Carl Michael Bellman, og ligesom for 150 år siden lød Bellmans sange i Hørsholm. Også Heibergselskabet fejrede den 16. august 150 året i Hørsholm under førerskab af Torben Topsøe-Jensen, som holdt foredrag, efter at man havde beset Heiberg-særudstillingen på Hørsholm Egns Museum. Det er også Topsøe-Jensen, der har skrevet introduktionen og redigeret nærværende årsskrift og formået formanden for Heibergselskabet, dr. theol. Børge Ørsted, og mag. art. Bente Hatting Gjelten til at skrive artikler hertil.

På museumsforeningens vegne skal jeg rette en tak for manuskripter og redaktion og for tilskud til udgivelsen fra Hørsholm Distrikts økonomiske Selskab og fra sparekasserne Bikuben og SDS.

INDHOLD

P. Chr. Nielsen: Forord	3
Torben Topsøe-Jensen: Introduktion	5
Johanne Luise Heiberg: Af »Et liv genoplevet i erindringen«	9
Henrik Hertz: Posthuset i Hirschholm	23
Bente Hatting Gjelten: Ping-Pong-spillet i Hørsholm 1832	27
Børge Ørsted: Digteren Henrik Hertz i kærlighedens aldre	39
Henrik Hertz: Hyacintherne	45

Postgården i Hørsholm, der senere blev til Hørsholm Hotel. Yderst til højre i billedet ses »Heiberg-huset«. Litografi, ca. 1840.

INTRODUKTION

Johanne Luise Heiberg skriver i sine erindringer, at når hun og hendes mand senere mindedes sommeren i Hørsholm 1832, omtalte de den altid som: Bellman-sommeren. For det var de bellmanske toner, der for dem dominerede erindringsbilledet af sommeren i Hørsholm – en sommer som skulle sætte sig varige spor i dansk litteratur og teaterliv.

Vinteren 1831–32 havde været anstrengende for fru Heiberg med indstudering af en vanskelig rolle, og da foråret nærmede sig, følte hun trang til at hvile ud på landet – og helst så langt fra byen, teatret og københavnernes som muligt. Heiberg havde foreslået Henrik Hertz, som han havde lært at kende nogle måneder tidligere, at tage med dem på landet – og Hertz tog imod tilbudet med glæde; også han ønskede at tilbringe sommeren langt fra byens tummel.

Hørsholm, eller Hirschholm som byen jo dengang hed, blev stedet. At de besluttede sig for Hørsholm – »en egn, der ingenlunde var i mode« – var ikke nogen tilfældighed, men resultatet af nøje over-

vejelser. For at finde det ideelle sted til den planlagte ferie havde Heibergs og Hertz i juni foretaget en længere udflugt i Nordsjælland. Og Hertz skrev om den i dagbogen. En dejlig, solfyldt sommermorgen – det var den 23. juni – kørte de af sted, ud ad Strandvejen og til Hørsholm, hvor de spiste frokost »med en dejlig kølig Graves«. Videre gik det til Gurreegnen – og først sent om aftenen ankom de i en primitiv fjællevogn til Fredensborg, hvor de overnattede. I Esrum havde Heiberg været inde på kroen for at søge natlogi, og imens sang fru Heiberg bellmanske viser for Hertz. Ved denne lejlighed hørte han dem for første gang – og han blev straks som fortryllet af dem.

På tilbagevejen til København den næste dag kom de igen til Hørsholm – og her lejede Heiberg så det lille hus over for postgården, hvor Heibergs skulle tilbringe sommeren sammen med Henrik Hertz og Heibergs mor, fru Thomasine Gyllembourg. Den 2. juli flyttede de ud, og de blev i Hørsholm indtil den 25. august.

Hvordan var så den egn, som Heibergs og Hertz havde valgt til ferieopholdet? Selve Hørsholm by var dengang en ganske lille by, en såkaldt »flække«, hvorved man forstod et bysamfund, der ikke havde de fulde købstadsrettigheder. Dronning Sophie Magdalene havde drømt om at se en by vokse op i ly af slottet, men trods alle hendes anstrengelser for at lokke folk til at bosætte sig her, var drømmene ikke blevet til virkelighed.

I 1797 havde den unge Lauritz Engelstoft besøgt byen. Han var meget optaget af at beskrive slottet, men byen blev han hurtigt færdig med: den er liden, husene har kun een etage – og der er skident i gaderne, skrev han. Meget anderledes var byen næppe heller i 1832. Året før havde S. Sterm udgivet sin Topografi over Frederiksborg Amt. Da var slottet jo forlængst borte, men om byen skrev han, at den har 46 gårde og huse og godt 400 indvånere. Ingen af byens næringsdrivende havde »taget borgerskab«, men det havde de i henhold til byens privilegier heller ikke pligt til, hvorimod de, for at drive næring, skulle have en tilladelse fra amtmanden – og den kunne de først få, når de havde »bevist deres duelighed« i faget. De fleste af indbyggerne levede af en »ubetydelig korn- og urtekramhandel«, andre af værtshushold eller håndværksdrift. De handlende hentede selv deres varer i København, hvortil de også bragte deres korn- og fedevarer.

Hørsholm kirke efter stik af S. H. Petersen i 1833. Billedet findes i kunstnerens ufuldendte »Dansk Atlas«, som blev påbegyndt i 1831.

Men var byen end lille og ubetydelig, så bar den dog stadig præg af sin fortid som slotsby. Kavalerboligerne og de lange, gule staldlænger fra slottets tid var der jo stadig, og så naturligvis slotshaven med søer og dybe alleer af store træer – og slotsholmen nu ganske vist med en ny kirke – altsammen noget som sprang i øjnene, og som gjorde indtryk både på Hertz og Heibergs. Et af byens huse var Hertz særlig optaget af. Det var posthuset. Det morede ham at iagttage den tummel, der var her, når postvogne gjorde holdt for at skifte heste, og de rejsende samlede på gæstgivergården for at hvile og nyde en forfriskning. Hørsholm var jo poststation på Helsingørvejen, som indgik i den store trafikvej til og fra Sverige og Norge. Hertz har omtalt sceneriet i postgården i et af sine breve, og det inspirerede ham til digtet om »Posthuset i Hirschholm«.

Mere end selve byen var det nok omegnen, der interesserede det Heibergske selskab. Omegnen var kendt for at være smuk. En strandvejsrejsende omkring 1770 sendte fra Rungsted tankerne til Hirschholm slot, der lå bag skovene »iblandt ulignelige smukke egne«. Og

netop vejen fra Hørsholm til Rungsted, som Hertz og Heibergs så ofte gik ad, er omtalt af flere af samtidens besøgende. En af dem fortæller, at vejen går gennem en »meget vakker dal, kaldet Pennehauge«, hvor der er et »humleanlæg«, og at der midt i dalen er bygget et net lille bondehus.

Bortset fra et gammelt og næsten ulæseligt snitværk i barken på et slotshavens træer, der efter traditionen skal være de to H'er, som Johanne Luise Heiberg skar i træet – se herom side 34 – rummer Hørsholmegnen ikke længere synlige minder om sommeren 1832. »Det Heibergske Hus« er revet ned for længe siden, men pladen, som grundejerforeningen omkring 1912 lod opsætte på husmuren til minde om gæsterne i 1832, er dog bevaret og findes på egns museet, som også har billeder og bøger med relation til tiden. Men et spor, dog af en anden art, er bevaret: navnet »Hannebjerg«, som Henrik Hertz døbte højen på Sanskebakken, hvortil så mange af turene gik.

Bellman-sommeren har haft betydning for Hørsholmegnen gennem den litteratur, der blev til under og i forbindelse med sommeropholdet i 1832. Det gælder først og fremmest Johanne Luise Heibergs erindringer, hvori hun smukt og poetisk har fortalt om egnen, om deres primitive bolig, om bellmansangene og om, hvordan livet formede sig for hende og hendes selskab som landliggere i den lille by. Og det gælder den dagbog, som Hertz førte, og som røber hans forelskelse i fru Heiberg, og ikke mindst hans digtcyklus »Erindringer fra Hirschholm«. Heri findes de tre digte »Posthuset i Hirschholm«, »Billardet i Hirschholm« og »Hyacintherne«, – det sidste sendt til Heibergs d. 5. marts 1833. Tæt knyttet til disse digte er »Fjerboldspillet«, ligeledes fra 1833.

Henrik Hertz var ikke alene forelsket i fru Heiberg – han beundrede hende også, og hans beundring satte sig spor i mange af hans arbejder. I hans skuespil finder man en lang række kvindeskikkelser, som han har skabt med fru Heiberg i tankerne. Robert Neiiendam har i en af sine bøger skrevet: »Alle hans dramatiske arbejder rummer studier og opgaver for hende; gennem hans værker alene kan man studere hendes kunstnerfysionomi«.

Bellman-sommeren ligger nok langt tilbage i tiden – men dens præg på 1800-årenes danske skønlitteratur er ikke forsvundet.

Torben Topsøe-Jensen.

»Heiberg-huset« omkring 1915. Under det midterste vindue i frontispicien skimtes den mindeplade, som omkring 1912 blev sat op på huset til erindring om sommeren 1832. Huset blev revet ned i slutningen af 1930'rne. Efter postkort på Hørsholm Egns Museum.

FRA »ET LIV GENOPLEVET I ERINDRINGEN«

Johanne Louise Heiberg

... Det lille hus, som vi havde lejet og som ligger lige overfor postgården, havde adskillige svage sider, [som Heibergs moder var utrættelig i at klage over, så som mangel på sol, fugtighed og deslige;] men herved var nu intet at gøre, man måtte tage det, som det var, og se at indrette sig så hyggeligt og godt som muligt. Til huset hørte en lille have med et morbærtræ, hvis tykke grene dannede en flade i toppen, hvorpå man kunne sidde. Dette sæde var min yndlingsplads. Her indstuderede jeg, hvad jeg havde af nye roller til

næste sæson. Heiberg var som sædvanligt fornøjet med alt; hans moder [som sædvanligt misfornøjet med alt;] hendes værelser, påstod hun, var fugtige – solen kom der ikke tilstrækkeligt – møblerne var for simple og for få – maden som vi fik fra postmesterens slet – brødet for lidt bagt – fløden for tynd – osv., [og alt dette fordrede hun, at jeg burde se at få forandret, hvilket dog ikke vel stod i min magt. Uagtet den daglige opfordring fra hendes side, og uagtet jeg virkelig gjorde, hvad jeg kunne, for at tilfredsstille hendes fordringer, var og blev hun utilfreds. Hertil kom, at vi havde en af vore bekendte danske somre, nemlig en grøn vinter; hun frøs og tog det ilde op, når vi andre ikke frøs.] Jeg var glad som altid, når jeg var på landet; vandrende ene om i det frie syntes jeg først ret at føle livet. Jeg var ung, brød mig ikke om vind og vejr. Regnede det, fandt jeg det behageligt; skinnede solen, fandt jeg det dejligt; og det kvidrede inden i mig som fuglekvidren i toppen af træerne. Bekvemmeligheder satte jeg ingen pris på; maden var mig ligegyldig og det savn, som Heibergs moder følte, mærkede jeg derfor intet til og ville slet ikke have vidst, at det var der, hvis jeg ikke var blevet mindet derom af hende. Heiberg og Hertz's glade stemning virkede stærkt på mig; [og jeg mishagede hende ofte ved at ytre, at dette var en behagelig sommer.] I slet vejr morede vi os inden døre ved læsning og sang.

Heiberg havde i mange år været en stor beundrer af den svenske digter Bellmans henrivende sange. Mig havde han vinteren iforvejen lært at læse og synge denne i lune og gratie enestående digters frembringelser, så jeg kunne en og hver af hans sange udenad. Disse sange var på den tid så godt som ubekendte i Danmark. Nu sang vi dem for Hertz, der ligeledes her hørte dem for første gang. Han blev så henrevet af deres skønhed og så begærlig efter at kende dem alle, at han med ustandselig iver opfordrede mig til atter og atter at synge dem for ham. Disse sanges tekst og melodi er så sammengroede, at man ikke får begreb om teksten ved at læse den og ikke får begreb om melodien ved at synge den, men at begge dele først forstås ved foreningen. De dejlige melodier og den forunderligt henrivende tekst, hvor alvor og spøg, ironi og kådhed, sanselighed og dyb melankoli, smerte og glæde smelter sammen, formår at tilvejebringe en stemning, som ingen anden digtning. Når jeg nu på Hertz's opfordring havde gentaget og atter gentaget disse sange for ham, tog han tilsidst bogen under armen og sagde: »Nu skal De have tak! nu tror jeg nok, at jeg

Johanne Luise Heiberg, da hun var ca. 30 år. Tegning af C. M. Weis. Teatermuseet.

kan synge dem; jeg vil nu gå ind til mig selv og prøve, om jeg kan.« Da gik han, men kom kort efter atter tilbage og sagde på sin godmodige og halvt poliske måde: »Ak! jeg troede, at jeg kunne dem! Vil De ikke blot synge dem én gang endnu? Blot én gang, så kan jeg dem.« Og jeg begyndte da forfra, så vi med rette i senere år kaldte denne sommer: Bellmans-sommeren.

Men var vi glade og i godt humør inde i vort lille hus, så lod det derimod til, at naturen udenfor var trist og i slet humør; thi det regnede ganske utroligt denne sommer. Fik solen et øjeblik magt over de tykke skyer, straks trak vi vandstøvler og vintertøj på og spadserede under den skønne slotshaves mægtige træer. Her drejede samtalen sig da ofte om den stakkels dronning Mathilde og hendes

hårdt straffede lidenskab. Det er forunderligt at gå på et sådant sted, hvor man ved, at et menneskehjerte har banket, elsket og lidt. Under disse træer havde hun vandret: »Himmelhoch jauchzend, zum Tode betrübt« – og dog! – »Glücklich allein ist die Seele, die liebt!« Egnen var fuld af sagn herom, og til disse lyttede vi alle med opmærksomhed. I huset ved siden af vort boede der en fattig skomagerfamilie, nette og stræbsomme folk. Konens bedstemoder, en meget gammel kone, der altid havde levet i denne egn, havde i sin barndom ofte set dronning Mathilde og Struensee, erindrede endnu mange småting fra den tid, fortalte os om hoffets pragt og dets fester, om den lille prins Frederik (den Sjette), der her blev opdraget så strengt. Til denne kones fortællinger lyttede vi da, som børn lytter til et eventyr i en amnestue, og sagde ligesom de: »Mere! ved De ikke mere?«

Vor vandring i slotshaven var for det meste kun af kort varighed, thi den utrolige evige regn tvang os som oftest atter til at ty under tag. Et parti i haven, der var benyttet som teater for de forestillinger, hoffet her opførte, interesserede os naturligvis meget. Man så endnu de tilklippede hække, der var brugt som kulisser, og andre levninger, der tydelig bar spor af at have været benyttet ved disse forestillinger. Foran teatret en meget stor oval plads, der havde tjent til sæde for tilskuerne, hele det glimrende hof, og hvem herskabet indbød af høje fremmede. Især når solen skinnede på disse klippede hække og på det smukke skovparti, som dannede baggrunden for teatret, fik jeg en brændende lyst til at opføre skuespil på dette terræn. Heraf blev nu intet. Men hin lyst, der på dette sted påkom mig, har i grunden aldrig forladt mig. Så ofte jeg i senere år vandrede i vor dejlige Dyrehave, hvor der i tykningen af skovene findes mange steder, på hvilke naturen har dannet sådanne levende teatre med kulisser, baggrund og tilskuerplads, da vågnede min Hirschholmske lyst atter, og havde jeg nogensinde haft mod til at bringe denne lyst til udførelse, da tror jeg vist, at den skulle have slået an og henrevet mange med mig. Naturligvis måtte det være en egen art af digtning, som skulle udgøre repertoiret, som f. eks. Oehlschlägers »Sankt Hansaften-spil«, Heibergs »Psyche« og lignende.

Når den evige regn som sagt tvang os til at ty under tag, gik Heiberg, Hertz og jeg tit henimod aften over i den tomme postgård, hvor der fandtes et billard, som stod og ventede på gæster, men hvor så godt som ingen uden vi tre satte dets baller i bevægelse. I stor overgivenhed og lystighed øvede vi her dette spil og havde meget

Fra Hørsholm Slotshave. Fotografi fra ca. 1920 på Hørsholm Egns Museum.

ondt ved atter at høre op, når vi først var kommet i gang dermed. Når det nu nærmede sig til tetid, kom bud på bud fra Heibergs moder for at kalde os til tebordet. Når budet da kom og sagde: »Maskinen står på bordet« – da måtte vi lystre, hvor hårdt det end ofte faldt os at afbryde vor glade leg. En aften, da vi havde været mere ulydige end ellers og tværtimod var vedblevne med vort spil, standsede Hertz pludselig i stødet med sin kø, idet han forskrækket stirrede mod vinduet og udbrød: »Gud, der er Thomaskinen!« Vi andre så hen imod vinduet, da vi ikke forstod dette udbrud, og nu så vi, at det var Heibergs moders ansigt, der udefra viste sig på ruden og utålmodigt bad os dog at ophøre med spillet. Hun hed jo »Thomasine«, og Hertz kaldte hende undertiden i spøg, når hun ikke var tilstede, ved hendes fornavn. Nu, da han så uventet så hendes ansigt på ruden, læste han deri en bebrejdelse over vor ulydighed og blev så forskrækket, at han i befippelsen slog Thomasine sammen med temaskinen og deraf dannede ordet Thomaskinen. Ved dette uventede udbrud brast vi i latter, og benævnelsen Thomaskinen blev nu stadig benyttet som bussemand, når vi herefter ligesom denne aften ikke kunne overvinde os til at ophøre med spillet i rette tid. Billardet

var stadig vor trøst på regndage. Hele timer kunne vi forlyste os med denne færdighed, idet Bellmanske sange var akkompagnementet til ballernes rullen hen ad det grønne klæde. Når vi rigtig ville more os dermed, lod vi vinduesskodderne lukke og lamperne tænde, lod bringe vin og kager, da var vor fest fuldstændig. Heibergs vittige indfald, Hertz's godmodige, hyggelige humor og min ungdommelige glæde gjorde disse timer så underholdende og morsomme, at vi alle tre i senere år ofte har følt os opmuntrede ved erindringen om billardspillet på postgården i Hirschholm.

En aften, da den meget omtalte temaskine stod på bordet, og vi alle fire sad omkring det og hørte dens hyggelige snurren, overraskede Hertz os, idet han udbad sig vor opmærksomhed, da han ønskede at læse noget højt for os, som han havde skrevet. Og vi hørte nu til vor store glæde hans skønne Hirschholmske sange, skrevet til de dejlige, Bellmanske melodier; disse digte kunne bedre end alt, hvad jeg kan skrive, give læseren et begreb om vor Hirschholmske stemning hin sommer. De findes alle i Hertz's lyriske digte.

[Skomagerkonen, som omtales i det ene af digtene, var den samme, hvis bedstemoder fortalte os eventyr fra dronning Mathildes tid.] »Diana«, som omtales, tilhørte postmesteren, men det ypperlige dyr var hurtigt blevet enig med sig selv om, at vort selskab behagede hende langt mere end omgangen i postgården, og derfor boede og byggede den dag og nat hos os, delte glæder og sorger med os. Hun sov hver nat udenfor Hertz's seng, hvilket vi andre var meget misundelige over. Også lokaliteterne i digtene er alle taget af virkeligheden. En høj i omegnen, hvorfra man havde en henrivende udsigt over havet, var min yndlingsplet, hvorfor Hertz havde givet den navn af Hannabjerget. Med usigelig glæde lyttede vi til læsningen af disse digte. I champagnevin drak vi digterens skål til tak og sad langt ud på natten i overgivent lune. [Omsider gik Hertz med sin Diana til ro, og hans yndige digte klingede i os, indtil søvnen udslettede alle hans skønne rytmer og denne aftens glæde i det lille hus i Hirschholm.]

En gang om ugen måtte Heiberg til sin store ærgrelse ride til København for at holde forelæsninger på den militære højskole. [Alt flere dage iforvejen så han denne dags komme med sorg imøde.] Hvad der forøgede ubehageligheden ved disse ture til København var, at Heiberg havde lejet en hest af en berider i Hirschholm. Denne hest var blevet ødelagt ved, at berideren en gang havde redet på en vognstang med den; denne begivenhed kunne den stakkels hest slet ikke glemme, men havde siden den tid fået en sådan skræk for vognstænger, at den vendte om for enhver vogn, den mødte på vejen, og det var da med stor anstrengelse, at Heiberg, uagtet han var en øvet rytter, atter kunne formå den til at fortsætte vejen til byen; ja, undertiden satte den i sin forskrækkelse over grøfter og gærder, og Heiberg måtte da tvinge den til atter at gøre springet tilbage, hvilket den sjældent havde lyst til. Nu blev en trompeters hest i Hirschholm ham anbefalet. Men da han første gang i trompeterens nærværelse satte sig på dens ryg, blev hesten ved at dreje sig rundt som en top. Da Heiberg spurgte ejeren, hvad dette betød, svarede han, at det arme dyr var blevet vanvittig af for megen lærdom. En berider havde nemlig i altfor kort tid villet lære hesten alt, hvad en hest i længere tid kan lære, og dette havde rent forstyrret dens forstand; dog var den nu i bedring og kom sig nok med tiden. Denne naive og opbyggelige beretning bragte os alle i latter. Heiberg gav ham hesten tilbage, idet han ønskede den god bedring; og nu blev den gamle hest

atter taget til nåde, thi i dens galskab var der dog fremgang, men at dreje sig rundt på én plet, dette var altfor afvigende fra Heibergs mål, at komme frem så hurtigt som muligt. Han fortsatte nu sine bedrøvelige københavnske ture til sin moders uhyre angst. Hun var den ængsteligste natur, jeg har kendt. På disse dage foregølede hendes fantasi hende de skrækkeligste begivenheder og muligheder om uheld af alle arter. [Det er en stor ulykke for den, der lider af sådanne angster og overordentlig trættende for den, der stadig skal berolige den ængstelige.] På den tid om aftenen, når han atter ventedes tilbage, gik vi ham for det meste alle tre imøde. Når han da med et glad ansigt og hele lemmer hilsede os alt i frastand, hvor mine skarpe øjne straks genkendte ham, da vendte vi lettet om hjertet tilbage til vort hjem og sad til langt ud på natten i de fornøjeligste samtaler, sang Bellmanske viser, indtil søvnen overvældede os, og vi gik til ro med et let sind og glad hjerte, og et godt håb om det smukke vejr, vi skulle få næste dag, og de ture, vi da agtede at foretage os. Det blev ved håbet; thi tåge, regn og kulde vedblev på en ubarmhjertig måde at drille os, og da sang vi verset af et af de Hirschholmske digte:

»Hist over slotshavens sunkne terrasser
 Hviler nattens dug som et grædende hav.
 Slottet, man nedrev i uhyre masser,
 Vidner kirken om, lig et kors på en grav.
 Egnen er øde, *Mathilde*, hvor du
 Flygtig har redet den flygtige ganger;
 Blot dine lidelser mindes endnu
 Af den tungsindige sanger.«

Den 31te juli kom, årsdagen for vort bryllup i Slangerup. Da vejret i de sidste dage betydeligt havde bedret sig, og det så ud som om denne bedring var ærlig ment, besluttede vi at festligholde vor bryllupsdag på en høj i nærheden af Rungsted, på hvilken der stod en gruppe af skønne grantræer, og hvorfra man havde en henrivende udsigt over sundet. Vi havde givet denne høj navn af Granbjerget. Den var især Hertz's yndlingsplet. Planen var at pakke vor middagsmad, vin, jordbær, kage etc. ind i en lille barnevogn, som tilhørte postmesteren, og den skulle vi så skiftes til at trække til Granbjerget for der at tilbringe dagen. I det dejligste vejr af verden begyndte vi vor karavane om morgenen. Det viste sig snart, at jeg af

alle var den bedste hest til at trække den lille, af proviant fyldte vogn; thi Hertz og Heiberg blev straks trætte deraf og ville ind på enhver kro undervejs for at hvile og få noget at drikke. De beråbte sig på Bellmans autoritet og citerede i et væk steder af hans sange, som godtgjorde, at man ikke med god samvittighed kunne gå forbi en kro uden at unde kromanden sin næring. Heiberg påstod, det ville bringe os uheld hele året igennem, hvis vi på dets første dag gjorde os skyldige i en sådan forsømmelse. Men da jeg uden at bryde mig om deres taler fortsatte at trække den lille vogn, var de nødt til at følge efter. Vejen til Granbjerget var næsten en halv mil, så der var en stønnen og pusten uden ende; og Heibergs moder fandt, det var ikke til at udholde i denne hede at gå så langt. Kun hunden Diana, thi denne kære gæst var naturligvis indbudt til vor fest, fandt at vejen var for kort, thi den galopperede i store svingninger frem og tilbage, lugtede til vognens indhold, så op til mig, som om den ville sige: »Hvor jeg glæder mig til udpakningen af disse sager!« og dens glade gøen blev til hvin. Jeg ønskede ofte undervejs, at det springende og galopperende dyr havde kunnet låne Heibergs moder lidt af sine bens og sine lungers styrke. Omsider nåede vi under spøg og

Johan Ludvig Heiberg. Maleri af E. Hader, 1830'rne. Efter fotografi på Teatermuseet.

latter det dejlige Granbjerg. Siddende på toppen så vi ud over det himmelblå hav, der lå for vor fod som et spejl. Stille hvilede alle skibene i sundet, da der ikke rørte sig mindste vind, og havde alle de hvide sejl udspændte for at tørres efter de foregående dages regn; de spejlede sig i det stille hav, medens små fiskerbåde med deres røde sejl lå spredte som blomster over vandfladen. Hveens Banker skinne som guld, og den lille St. Ibs kirke syntes at være rykket flere mil nærmere, så tydeligt sås dens hvide gavl. Fuglene kvidrede overmodigt i toppen af træerne og gav ligesom vi deres glæde tilkende over den længe savnede sols varme stråler. Jeg pakkede nu alle vore rariteter ud af den lille vogn og bredte dugen på græsset til forskrækkelse for Heibergs moder. »Jeg troede, her var bord og bænke,« sagde hun [temmelig forstemt.] Heiberg svarede leende: »Du troede vist også, at her var en sofa, når du vil være ærlig?« Da alt var ordnet, satte vi os ned på jorden omkring det rigt besatte jordbord, drak skåler, sang Bellmanske sange og var nær aldrig kommet fra denne yndige plet – til sorg for Heibergs moder, der frygtede, at aftenstunden skulle skade vort helbred og vi alle blive dødsyge. Jeg bandt kranse og slyngede dem om de to digteres hatte og pyntede mig selv og Diana med blomster og kviste. Timerne fløj som minutter. Månen steg frem, og nu begav vi os hjemad. Heiberg foreslog sin moder, at

hun skulle sætte sig i barnevognen, hvis indhold nu betydeligt var svundet ind, så ville vi skiftes med at trække hende, et forslag hun dog ikke tog imod, så hårdt det end faldt den stakkel at gå den lange vej hjem. Markerne dampede af dagens hede, og elverfolket dansede over de store enge. Ingensinde har jeg set de opstigende tåger danne så tydelige skikkelser som i omegnen af Hirschholm. Ved at se dem her kan man ret begribe, hvorledes sagnet om elverfolket er blevet til. Tågerne hvirvlede sig i den lette aftenvind i tykke svingninger rundt om hinanden langs hen ad markerne og antog virkelig ligesom menneskelige skikkelser, der svingede med arme og ben i luftig dans, og månen oplyste de lange tågestriber, der svævede efter skikkelserne som et fint, luftigt slør, som vindpustet snart hævede, snart tvang ned mod jorden. »Se!« råbte jeg til Heiberg, »ser du dine elverpigens dans!« – »Agnete,« råbte han, »du er elverpigens selv, min elverpige, lad de andre opløse sig i tåger, når kun du er virkelig.« Trætte af dagens anstrengelser nåede vi endelig vort lille hus i Hirschholm. Selv Diana kastede sig hen i en krog med den skønne, blegrøde tunge ud af munden og alle fire ben udstrakte, indtil Hertz sagde: »Kom, min Diana! lad os to gå ind,« da sprang den let og graciøst op, kyssede begge damerne på hånden og fulgte sin sovekammerat ind i hans lille kammer, [mens Heiberg kyssede sin moder på hånden til godnat og fulgte op med mig i vor øverste stue, hvor vi længe stod i vinduet og betragtede stjernerne og de flyvende skyer, som månen oplyste, indtil også vi overvældedes af træthed og begav os til ro ovenpå denne fornøjelige dag.]

Det var, som om himlen havde været så god at tage hensyn til vor bryllupsdag ved at lade sol og måne skinne for os, thi næppe var den 31te juli forbi, før den atter havde sit triste, melankolske ansigt på. Vi måtte derfor ty til vore gamle adspredelser: billardspillet og Bellman. Endvidere omgikkes vi et par kedsommelige familier, der ved vor ankomst til Hirschholm havde opsøgt og indbudt os; men da vi selv var glade, så gav deres kedsommelighed os kun stof til bemærkninger, der frembragte ny lystighed og spøg imellem os. I Lyngby boede der en ældre, fornem herre, der på sin vis i længere tid havde gjort mig sin kur og var utrættelig i at indbyde os til sit landsted, uagtet vi alt flere gange havde afslået det. »Jeg ved,« sagde han til mig, »at De deler min passion for smukke heste – De vil hos mig finde en tilredet damehest og en dameridedragt med alt tilbehør.« Vi kunne tilsidst ikke undgå denne indbydelse, og dagen blev bestemt.

Heiberg sagde nu til mig: »Jeg kan godt gennemskue hans plan; det hele går ud på at gøre en ridetur med dig alene, thi du skal se, at han hverken tilbyder mig hest eller dragt for at ledsage eder – men det skal der ikke blive noget af. Man skal ikke se dig ride om alene med den gamle nar.« Vi lejede nu en vogn af postmesteren med to gamle plovøg for; bag i vognen lagde Heiberg sin ridesadel, lo, idet han tildækkede den med et tæppe og sagde: »Han skal ikke straks se den, han skal overraskes.« Ved vor ankomst blev vi modtaget på det artigste af vor gamle vært. Efter middagsbordet bad han mig gå ind i et sideværelse, hvor jeg ville finde alt, hvad der hørte til en ride-dragt, samt hjælp til at iføre mig denne. Da han efter forventning intet sagde til Heiberg om at gøre sig færdig til turen, gik Heiberg ganske stille ned til vor kusk og bad ham lægge sadlen på et af postmesterens plovøg. Da jeg var færdig med min påklædning, blev de sirlige heste til mig og værten trukket frem i gården. »Det gør mig ondt,« sagde vor vært henvendende sig til Heiberg, »at jeg netop i dag har alle mine andre heste i arbejde, så at jeg ingen kan tilbyde Dem. –« »Jeg beder,« sagde Heiberg med sit ironiske smil, »det har jeg forudset og har derfor min egen hest parat.« Plovøget blev trukket frem, og med et usigeligt ansigt og sideblik til mig satte Heiberg sig op; og med et endnu mere usigeligt ansigt så vor vært på den fattige hest, for hvis vugge det ikke var sunget at skulle rides i så fornemt selskab af mennesker og heste. Man kunne tydeligt se, at vor vært skammede sig ved at ride i selskab med et sådant dyr, og denne ærgrelse var næsten større end over, at hans plan, at ride ene med mig, var strandet. Jeg lo indvendigt på hele denne ridetur, og Heiberg og jeg tilkastede hinanden ideligt betydningsfulde blikke og kunne næppe tilbageholde vor latter over vor værts fortrædelige mine, uagtet han gjorde, hvad han kunne, for at skjule sin ærgrelse. Da Heiberg og jeg om aftenen havde takket vor vært for denne behagelige dag og atter sad på vognen for at køre hjem til Hirschholm, gav vi vor latter frit løb. Ved vor hjemkomst fortalte vi Hertz det passerede; han morede sig inderligt over Heibergs rigtige forudsigelse og planens heldige udførelse.

Heiberg og Hertz havde et træk tilfælles, som er ejendommeligt for alle digternaturer, når forfængeligheden ikke griber forstyrrende ind i deres gemyt, en barnlighed, som i det daglige liv er overordentlig velgørende. Selv en ubetydelighed kan de, ved den måde hvorpå de opfatter, aflokke stof til underholdning for sig selv og andre. Den,

som ikke har haft lejlighed til at leve sammen med sådanne elskværdige digtergemytter, kan ikke forestille sig den friskhed og fylde, der kan ligge i en sådan omgang. At der gives digtere og kunstnere, som Vorherre må bevare os fra at omgås til dagligbrug, er vist nok – men til disse hørte, Gud være lovet, hverken Heiberg eller vor ven Hertz.

Ferietiden var desværre snart forbi; vi måtte tænke på at vende tilbage til Kongens København og afbryde vort samliv med Hertz. Vejret havde endelig taget en behageligere vending, så at vi også af den grund følte det tungt at løsrive os fra vor landlige ensomhed. Hver dag blev der holdt rørende afskedstaler til Diana, og den så under disse taler på os med øjne, der tydeligere end ord sagde, at den forstod os. Når vi udrød: »Ak, Diana! hvor vi vil længes efter dig!« så drog den et suk så dybt, som om den ville sige: »Men jeg da!« En af de sidste aftener spadserede vi i Rungstedskoven i det dejligste måneskin. På hjemvejen kom vi forbi et lille bondehus, udenfor hvilket der løb fire af de yndigste hvide katekillinger, nogen af os havde set. Jeg havde fra barn af haft modbydelighed og angst for katte; ja, min angst for disse dyr var så stor, at jeg som voksent menneske ikke turde gå op ad en trappegang, når der tilfældigvis sad en kat på den, [noget, der vist hang sammen med, at jeg ligesom

kattene var i besiddelse af en stærk elektricitet, der på mere end én måde gav sig dagligt til kende.] Heiberg, som elskede alle dyr, fangede en af disse yndige killinger og viste mig den, og jeg måtte tilstå, at jeg aldrig havde set noget nydeligere end denne lille, blændende hvide killing, hvis hår var så bløde som silke. »Den ligner virkelig en fortryllet prinsesse!« udbrod jeg, og nu overfaldt mig pludselig en stor lyst til at eje denne lille killing til erindring om Hirschholm og om vor natlige vandring. Vi mente alle, at når ejeren havde tre foruden moderen, havde han nok, og at dette smukke dyr måske var bestemt til at druknes. Ved tanken herom puttede jeg katten i min sypose og bragte den i god behold til vort hus. Diana blev meget forundret ved synet af dette nye medlem af selskabet, men også for dens øjne vandt den lille fortryllede prinsesse nåde. Få dage efter flyttede vi til København med vor lille tyvekost, efter at vi havde taget afsked med hver kær plet i egnen, med mennesker og dyr. Min lille hvide prinsesse tiltrak sig i vinterens løb manges opmærksomhed, dels ved sin skønhed, dels ved sit lette, graciøse væsen. På min tredje kunstrejse, som jeg snart vil have lejlighed til at fortælle om, fik jeg den triste efterretning, at den kort efter min bortrejse var blevet syg og nu var død. Rørende var Heibergs moders sorg over at skulle meddele mig dette tab. – Opholdet på Hirschholm gemte vi alle i kær erindring. Ofte talte vi om at gentage et sådant samliv med Hertz, men det blev der imidlertid aldrig noget af, og det var vist godt, thi sligt lader sig aldrig gentage uden at svækkes og blive noget helt andet. Vi så naturligvis Hertz jævnlige i denne vinter, men tidligt på foråret tiltrådte han sin første udenlandsrejse syd på, hvortil han havde erholdt et stipendium.

POSTHUSET I HIRSCHHOLM

Et måneskinsstykke.

Melodi: Klang, mina flickor (Bellman).

Natten er kølig og vindene feje
lummervarmen sagte fra træer og krat;
bøgenes blade, der gyngende neje,
spiller månen på i den dæmrende nat.
Kammeret er mig for snævert. Endog
hunden forglemmer sin søvnige vane,
kradser på døren; et talende sprog!
Nu, så gå med, min Diane!

Ak, her er smukt! Se, på søernes flade
glimrer månen dybt i det krusede vand.
Tys! ingen lyd i den ensomme gade!
Alle sove trygt, både kvinde og mand.
Skomagerkonen er oppe, min tro!
Synger for drengen, på skødet ham sætter.
Ja, hun må købe sig glutternes ro
med sine søvnløse nætter.

Hist over slotshavens sunkne terrasser
hviler nattens dug som et grædende hav.
Slottet, man nedrev i uhyre masser,
vidner kirken om, lig et kors på en grav.
Eggen er øde, *Mathilde*, hvor du
flygtig har redet den flygtige ganger;
blot dine lidelser mindes endnu
af den tungsindige sanger.

Tys! Er det ryttere, hisset jeg hører?
Lyden farer dump, og man skelner den ej.
– Nej, med et læs en forpagtervogn kører,
stødende så tungt på den brolagte vej.
Ak, hvilket læs! Og på toppen en sæk!
Dorsk en forpagterkarl troner derover,
sover og nikker og vågner med skræk,
nikker så atter og sover.

End af en skorsten derovre sig hæver
som et slør af æter den blålige røg,
lyser i måneskin, imedens den svæver
bølgende forbi den beskyggede bøg.
Og med et shawl om det lokkede hår
viser sig En i vor øverste stue:
Lænet til armen i vinduet står
ensom professorens frue.

Hør, hvor hun synger: »*Se, skyarna glimma,
stjärnorna försilvra båd' vatten och land,
månan i molnet sin guldgula dimma
kastar öfver klappträ'n och såar vid strand*«.
Fredman! Din sang, der er kendt af så få,
i hendes drømmende tanke den hviler;
ak! og i øjnenes natdunkle blå
spejler sig månen og – smiler.

Stille! Jeg hører en smælden og kalden;
heste blive forspændte: »Hyp! vil du gå!«
Bonden ta'er tømme og kører fra stalden,
skuret hisset ovre, hvor vognene stå.
Underlig trist er det fugtige skur,
sparsomt belyst af en eneste lygte.
Se kun, hvor henad den kalkede mur
skyggerne vaklende flygte.

Heisa, Diane! Hvad gøer du og snuser?
Kender du ej længer vor postmesters kat?
– Mærk, hvor den logrer med panden i kruser,
frygter dog til sidst for at tage den fat.
Couche! Vil du lystre! Herhid! Det var brav!
Hører du ikke, hvor postkarlen blæser?
Oppe på vejen der kommer i trav
holstenske vogne og chaiser.

Posthornet klinger så muntert i natten;
kusken svinger pisken, og hesten gør spring.
Herrer og damer med fjeder i hatten
ruller ind i byen og ser sig omkring.
»Holla ved porten! Gør plads! Vi skal ind.«
– Stalden er opfyldt af vogne med huder. –
»Seida, tilside du der med de skind!«
– Hør kun, hvor postkarlen tuder!

»Nå da! Hvad står du og gaber, din klåde!
Kan du rykke vognen og gøre mig plads?
Han skal af vejen! Giv tid, Deres nåde!
Køter, er du grov? Så kom an, lad os sla's!«
Se kun, der tager han fat i hans bryst!
Men under larmen og skrig af betjente
hører man ængstlig en kvindelig røst:
»O, lad os hellere vente!«

Rykker han vognen? Ja se, hvor han rykker!
Med en stige kommer geskæftig Andrees.
Herrer i kapper og damer med smykker
hoppe ned, imens der passiares og lees.
Tjeneren venter og krummer sin ryg;
Kusken er muggen og grov som den bedste!
Skaglerne spænder han fra med et tryk,
ser til de dampende heste.

Nu bli'er der lyst i vor postmesters stue;
pigerne får travlt, bringe flasker og glas.
Høfligt en herre gelejder en frue,
går i huset ind, og en tjener gør plads.
Hvem er vel han i den skotske carriek,
han, der spadserer så stolt som en spanier,
ryger cigarer og fæster sit blik
tavs på de høje kastanier –?

Se, der forsvandt han. Men udenfor huset
dvæler under træet den yndigste glut,
stirrer på søen, der skyller mod gruset,
rislende med skum, af en kampesten brudt.
Venter hun nogen? – Ak, hvor hun er smuk!
Men hun er bleg, og hun sukker bedrøvet.
Vinden er grusom imod hendes suk,
spreder dem ad mellem løvet.

Nu gik hun ind, og en tummel jeg hører;
vognene man kører for døren. »Å hør!
Hvem er det fremmede herskab, du kører?«
»Han er fra Ostindien; jeg tror guvernør.«
Arme! Nu fatter jeg først dine suk:
Sukket, der køligt af vindene fanges,
stiger, uagtet vor himmel er smuk,
for Himalaya og Ganges.

Hør kun, hvor kusken ta'er på med at blæse!
Hele suiten kører fra byen igen,
svøber sig ind, mens den fjerlette chaise
ruller hurtigt bort, og de andre bag den.
Støvet, bedugget, sig løfter så tungt,
skjuler dem hist under træernes kroner;
blot fra et usikkert, svævende punkt
rækker mig posthornets toner.

Men – det er tid, at jeg tænker på sengen;
morgenen bebudes af tårnurets slag,
tågen fordeler sig langsomt på engen,
månen svinder bleg for den vågnende dag.
Kom da, Diane, lad os to gå ind,
slå os til ro og på lejet os lægge.
Hindres min søvn af et uroligt sind,
sover nok du for os begge.

PING-PONG-SPILLET I HØRSHOLM 1832

På Bakkehus-museet ligger to fjerboldketchere, der taler deres eget sprog!

De har været brugt af Johanne Luise Heiberg og Henrik Hertz i den navnkundige Hørsholm-sommer for 150 år siden. Den lette fjerbold, der sendtes fra den ene til den anden af de to, er næsten et symbol på, hvad der skete den ferie i Hørsholm.

Digteren og professoren Johan Ludvig Heiberg, hans moder forfatterinden Thomasine Gyllembourg, skuespillerinden Johanne Luise Heiberg og digteren Henrik Hertz besluttede at holde ferie sammen i det smukke, landlige Hørsholm.

Selv om der er skrevet meget om denne Hørsholm-sommer, kan vi aldrig helt blive klar over, hvad der skete. Havde dette nu drejet sig om et skuespil, så kunne man kalde de 4 for »rolleindehaverne« – næste spørgsmål bliver så, hvad var det for typer, og hvor gamle var de? De var alle spændende, sammensatte karakterer, som enhver skuespiller nok kunne have lyst til at fremstille. Johan Ludvig Heiberg var 40 og havde et års tid været gift med den 20-årige Johanne Luise, deres husven var 35 denne sommer og stadig ugift.

I 1982 har man hørt så meget om P. O. Enquist's skuespil »Fra Regnormenes Liv«, hvor det er *trekanten* Johan Ludvig Heiberg, Johanne Luise Heiberg og H. C. Andersen – med en gammel kvinde som 4. mand. I Hørsholm-dramaet genkender vi de 3 af personerne, skal blot udskifte H. C. Andersen med digterkollegaen Henrik Hertz. En ny og spændende konstellation er opstået!

Enquist's skuespil foregår i 1856; Hørsholm-sommeren er 24 år tidligere. De er yngre mennesker, der endnu ikke er blevet bitre over livets skuffelser. Johanne Luise har endnu kun været gift så kort, og der er en ungdommelig friskhed over den næsten barnlige måde, hun oplever naturen og ferielivet på.

Man kunne forestille sig, at tre forfattere og en skuespillerinde ville bruge meget af deres ferie på diskussioner om tidens aktuelle kulturproblemer, men når man læser deres dagbøger, breve og erindringer, er virkeligheden en anden. Forsøger man at trænge bag facaden, opdager man, at der hviler en rigtig ferie-stemning over de indtryk, Heibergerne og Hertz har efterladt sig. Man har så ofte kaldt denne sommer 1832 for »Bellman-sommeren«, efter min mening et snævert, lidet dækkende kælenavn! Nok var de fire glade

for Bellman og spillede og sang hans viser, men er det egentlig ikke kun et udtryk for, at de var typiske ferie-turister, der slappede af fra dagligdagens gøremål. Man gik lange ture – til Rungsted, fandt smukke udsigtspunkter (f. eks. det senere »Hannebjerg«), morede sig med at spise picnic i det frie, fordrev tiden med at spille pingpong, når det var godt vejr og billard, når det regnede. Heiberg glemte ikke sin hobby: at kigge stjerner, og fru Gyllembourg nød sine »theer«. Som andre, der ligger på landet, måtte man finde på noget de lange sommeraftener. Hørsholm bød jo ikke ligefrem på forlystelser.

Hertz har selv i nogle breve, skrevet i Hirschholm, beskrevet atmosfæren:

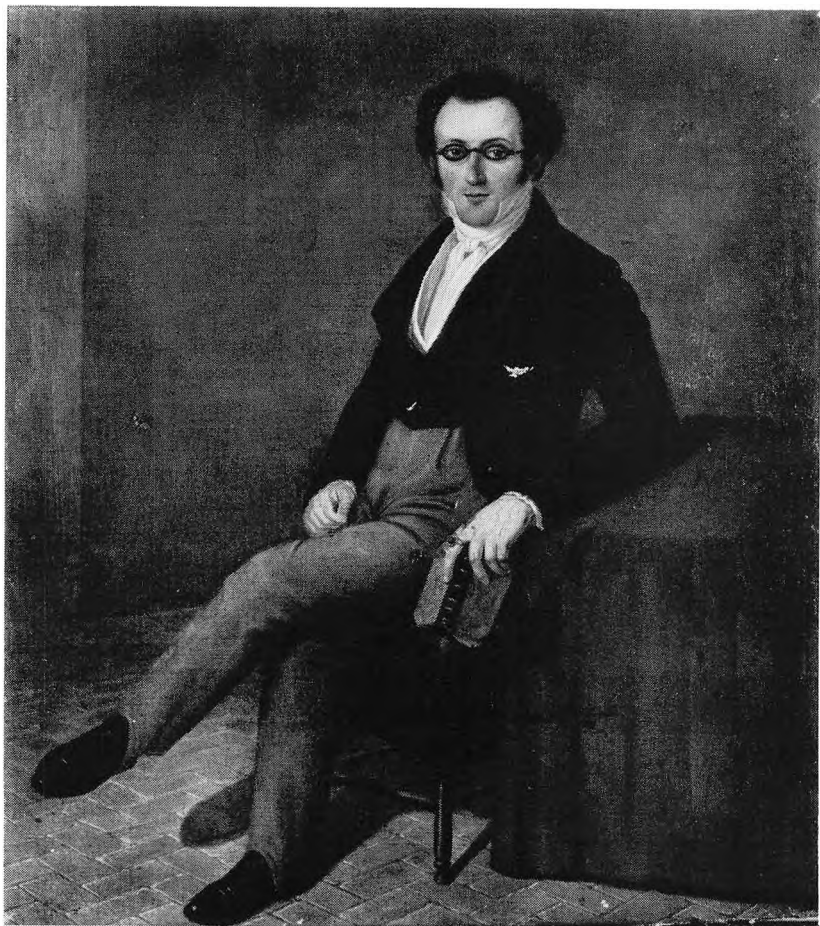
Fra Hertz til P. V. Jacobsen den 6. juli 1832:

»Paa Regn igaar og tildels idag nær have vi herude havt det meget godt. Slotshaven er virkelig smuk, Huset, vi beboe, tilstrækkeligt beqvemt, men maaskee noget fugtigt. Vi spise, drikke, spadsere og spille Fjerboldt, og, naar vi have Tid tilovers, saa bestille vi lidt. – Ja, ja! – ...«

Fra Hertz til P. V. Jacobsen den 14. juli 1832:

»Kjære Jacobsen. Jeg kan ikke noksom takke Dig for dit morsomme og nyhedsrige Brev. I en By som Hirschholm, der kun har een Barbeer, en gammel Husar, der ovenikøbet nu har Koldfeber, saa at den ingen har; en By, hvori man ikke engang kan faae Pibe-kradsere tilkjøbs, og hvor man har saa ringe Tillid til Folk, at man imorges gjorde Omstændigheder ved at betro mig et Stykke Kridt paa Kridt (jeg havde glemmt min Pengepung hjemme), en By, hvor jeg maatte give en Rdl. i Pant og en Mk. i Leie for en Ridepisk (den skulde blandt Andet have drevet Postmesterens Øg til Lyngbye, dersom Vejret ikke havde været saa slet), i en saadan By er et saadant Brev Manna i Ørkenen. Og faaer man det ovenikjøbet paa Sengen i Selskab med 2 andre og med et i Klareboderne aflagt Visitkort fra Aug. Baggesen, saa ser Du vel, at der er ingen Ende paa Herligheden.

I Hirschholm er der saa at sige ikke andet Godt end vi selv, den skikkelige Postmester-Familie (hans Øg indbefattet), den deilige Omegn (det Panorama fra en Høi ved Vallerød er ubestrideligt det smukkeste i hele Danmark) og skjønne og billige Jordbær (1 Mk. Pundet). Men med saadanne Goder og Breve fra Kjøbenhavn etc.

Henrik Hertz. Maleri af Edv. Lehmann, 1830'rne. Det nationalhistoriske Museum på Frederiksborg.

kan man unægteligt ogsaa befinde sig ret vel, og jeg befinder mig ogsaa for det meste meget vel.«

Den 25. juli 1832 fra samme til samme:

»Den Færdsel, der er udenfor mine Vinduer en Dag igennem, og den Mængde Vogne, der holde i Stalden ved Postgaarden, gjør Du dig knapt noget Begreb om. Næst efter Diana (der takker for Kis's Hilsen og slikker ham paa Snuden, ad modum »Je vous embrasse« i

Breve) og Vallerød-Høiens Udsigt, er Stalden det, der morer mig
meest herude . . .

I dette Øieblik kommer Diana ind til mig og beder mig om at
turde skrive et Par Ord i mit Brev til Kis, samt tilsende ham mit
Portrait. Jeg kunde ikke nægte hendes Begjering, og begge Dele følge
herved.

Vou, Vou, Kis!

Brr . . . Vuf. Pusch Vov Vov vov!

Puch – – Vou, Votre Vou.

Diana.

Pusch forklarer Diana mig at betyde det, en Hund siger, naar den
lugter en anden i Rumpen eller i Nærheden deraf.«

Når man læser Fru Heibergs idyliserede beskrivelse af denne
sommerferie, virker det næsten utroligt, at det kan være de samme
indtryk, Hertz beskriver. Men de er fælles om at give udtryk for, at
dagene kunne være lange i Hørsholm, og hvor folk i dag havde
spillet plader med »Linie 3« eller set TV, levede familien Heiberg
og Hertz i den lykkelige tid, hvor de var henvist til selv at finde på
underholdningen. Man kastede sig så over Bellman, sang og spillede
hans viser. Det bedste ved denne »opdagelse« er, at den inspirerede
Hertz til det smukke digt »Posthuset i Hirschholm«, der jo på ufor-
glemmelig måde indfanger stemningen fra sommeren 1832. Det er
uden tvivl Hertz's betydeligste situationsdigt, hvor han på raffineret
måde efterligner Bellmanns strofemønstre, men idet han selv som
digteren er en slags spejl for begivenhederne, får digtet en blanding
af melankoli og dansk idyl. Digtet er fra en tid, hvor romantikken
og sværmeriet blomstrede, og selv idag føler man da også med-
følelse med den forsmåede digter under professorens frues vindue,
man mærker, hvordan han har fantaseret sig til, at det var ham, der
var deroppe i stedet for Heiberg, der kiggede stjerner og måtte lade
Johanne Luise vente.

Der er sagt og skrevet så meget om Hertz's forelskelse i den
20-årige fru Heiberg, det mest direkte bevis giver han selv i digtet
»Fjerboldtspillet«:

Fjerboldten flye,
Elskte Veninde,
Til dig som en Kjærligheds-Billet!
Ak, og paany
Veien den finde
Hen til mig – ja, det var Ret.
Vær ikke bly!
Amor den blinde
Seer os knap i Skovens Ly.

— — —

Der er nok blevet spillet ping-pong med kærligheden den sommer, og mellem linjerne mærker man, at Hertz nok har fået lidt opmuntring fra tid til anden. Er der ikke leget lidt katten med musen, mon! Det er den mest utilslørede kærlighedserklæring, Hertz her kom med, men allerede i 1829 havde han skrevet skuespillet »Amors Genistreger«, og Lotte deri var digtet direkte til Johanne Luise. Dog dengang kendte han hende kun fra scenen, egentlig var deres bekendtskab temmelig nyt. Fru Heiberg fortæller i sine erindringer, at Hertz første gang besøgte dem den 9. april 1832. Man kan idag næsten ikke lade være at undre sig over, at Heibergs så hurtigt accepterede Hertz som »husven« og få måneder efter tog ham med på sommerferie. For ham må det have været som en drøm, der gik i opfyldelse, at opnå det privilegium at være så fuldkommen optaget i den Heibergske kreds – en hel måned at nyde »Lyset i Heibergs Tanke, Varmen i Fru Gyllembourgs Hjerter, Gløden i Johanne Luisers Sjel« (som Vilh. Andersen har udtrykt det i »Det Heibergske Hjem«).

I skuespillet »Fra Regnormenes Liv« peger P. O. Enquist på, at Johanne Luise Heiberg og H. C. Andersen havde en fælles baggrund. De var begge »sumpplanter« fra proletarmiljøer, de havde måttet kæmpe sig op ad den sociale rangstige og fornægte deres oprindelige »rødder«. Disse to mennesker, der måske kunne have givet hinanden så meget, fandt aldrig frem til åndelig forståelse.

I sommeren 1832 mødtes to mennesker, der på mange måder havde langt mere til fælles. Johanne Luise Heiberg og Henrik Hertz havde næsten samme opvækstvilkår.

Begge var de af jødisk herkomst og havde følt, hvordan de ikke var helt som andre danske børn. Begge fornægtede denne afstamning;

Georg Brandes udtrykte det: »Jeg finder det ikke smukt, naar Forfattere af jødisk Oprindelse, som f. eks. Hertz, i deres Forfatter-skaber gjøre Alt for at bringe i Glemme, skjule den næsten...« Ganske vist havde Hertz ladet sig døbe, og fru Heiberg havde hele livet megen kontakt med præster i den protestantiske kirke, og ingen af dem var opvokset i ortodokse hjem, men jødeforfølgelserne i begyndelsen af forrige århundrede kunne ikke undgå at ramme alle familier af jødisk herkomst.

De kom begge fra børnerige familier, Johanne Luise var født i 1812 som næst yngste i en flok på 9. Hos Henrik Hertz var de tre piger og tre drenge; faderen døde, da Henrik var 1½ år, og moderen sad alene i en stor bagergård med 14–15 bagersvende. I begge hjem var det mødrene, der var de stærke kvinder, der styrede og var ansvarlige for, at familierne klarede sig igennem.

Familierne Hertz og Pätges blev ramt hårdt den samme dato – man kan næsten tale om en skæbne-dato, der fuldstændig ændrede deres tilværelse. Københavns bombardement 1807 lagde deres hjem i ruiner. Hertz fortæller, hvordan de måtte flygte fra den solide bagergård og næste dag kom tilbage og kun fandt en rygende ruinhob. Fra da af levede begge familier i fattige kår, og Johanne Luise og Henrik fik ikke meget foræret som børn. Ikke mærkeligt at de ville kæmpe sig ud af disse kår, gøre alt for at komme opad i det snævre, rangordnede embedsmandssystem, der kendetegnede forrige århundredes midte.

For Johanne Luise Pätges og Henrik Hertz blev *teatret* løftestangen til den dannede verden, de higede efter at tilhøre. Teatret på Kongens Nytorv var datidens kulturcentrum, og for dem begge blev det indfaldsvinklen til den kreds – omkring Heiberg – de ville tilhøre. Johanne Luise gik fra balletten til skuespillet, Hertz skrev danske komedier og vaudeviller. De foregik i det gode solide borgerskab og var befolket med danske, lidt naive, retsindige borgere. Datidens forfattere nærrede en brændende kærlighed til teatret, her kunne man få realiseret sin drøm om den romantiske opfattelse af sydens fremmede lande, eller man kunne genskabe et charmerende genbillede med Københavns lokalkolorit.

Henrik Hertz havde foretrukket anonymitet til flere af sine værker (jødefejden 1819 var ikke fjern), men efter sin døb i 1832 valgte han at vedkende sig forfatterskabet bl. a. til »Gengangerbreve«. Med ét var han et kendt og populært navn, så det var ikke et »ukendt

geni«, Heibergs tog med til Hørsholm.

Den bedste kilde til oplysninger om denne sagnomspundne Hørsholm-sommer er en »Hørsholm-dagbog«, som Hertz begyndte at skrive en uge efter ankomsten. Det skyldtes, at han de første dage blot noterede små korte bemærkninger i sin almindelige dagbog, men så fik han pludselig den idé at skrive en feriedagbog for Hørsholm-sommerferien. Den blev fundet mellem Hertz's efterladte papirer i en lille pakke med udskriften »ad vitam«, og sønnen Paul Hertz (der også udgav faderens breve) gav tilladelse til trykningen. Det er en meget fornøjelig dagbog at læse, men allermest fascinerende er det at sammenligne med fru Heibergs erindringer. Som et kuriosum kan nævnes, at hun fortæller indgående, hvordan hun og hendes mand sammen med Hertz fejrede 1 års bryllupsdag den 31. juli, og Hertz skriver i sin dagbog, at han var til møder og middag i København.

Man har her således de bedste beviser på, at man skal være uhyre varsom med at fortælle, hvad der skete den Hørsholm-sommer.

Hertz's dagbog begynder den 9. juli og slutter den 26. august. Selv om han ofte tager ind til København, er det typisk, at når han er i Hørsholm sammen med Heibergs, er fjerboldspil og billard det gentagne tema, når det drejer sig om at få tiden til at gå på en behagelig måde.

Men bag linjerne om uskyldige lege ligger den spirende kærlighed til fru Heiberg, man kan næsten tegne en kurve over den ved at løbe dagbogsnotaterne igennem.

Allerede den 13. juli mærker man, at det vist ikke altid var idel lykke at være den unge, nygifte fru Heiberg: »Silde, mod 12, gik hun, jeg og Fru Gyllembourg ud på Veien Heiberg imøde. Hun stod ude ved Døren, da jeg kom til og uvilkaarligt sukkede. Med et eget Udtryk og et sødt Træk om Munden spurgte hun: »De sukker?« . . .

Allerede næste dag anes Hertz's uro: »Spilte Billard og Fjerboldt. Om Aftenen sang hun af Bellman, saa at min Sjæl nær var opløst deri, og da vi skiltes, rakte hun mig Haanden. Min Gud, hvorledes vil det ende nu!«

Den 15. juli bliver Hertz jaloux: »Fru Heibergs Opmærksomhed for Heiberg fortumlede mig, saa at jeg var nær ved at fortvivle, da jeg om Aftenen kom ind i mit Kammer . . . «

Den 16. er hun tydeligvis koket: »Fru Heiberg lod for Spøg, som hun var vred, takkede mig, nu igen munter, for Jordbærrene . . . Jeg spillede Fjerboldt med fru Heiberg . . . « (her har Hertz overstreget

en del!) . . . »Vi gik da i vor Have, jeg puttede Jordbær i hendes Mund. Hun: »Tag Dem i agt, Commandør Wulff kan se det.« Hendes Koquetteri . . .«

Den 17. juli leger hun videre med ham: »Med Heibergs paa Højen og igjen i Høet. Igen hendes Finger.« »Mod Aften sang fru Heiberg af Bellman for Thortsen, nu og da ved Yndlingsstederne seende ud med dette skønne, udtryksfulde Øie hen til mig, vendende sig . . .«

Dagene går, og jalousien bliver værre, den 27. juli: »At Synet, der har generet mig mest i disse Dage, hendes og hendes Mands Kjærtegn for hinanden og, saavidt jeg (overstregning) Blikke over paa ham. Hendes Løfte igaar, at hun hver Dag vilde give mig en Rose har hun ikke holdt idag. Løftet om et nyt Servietbaand, naar Fru Gyllembourgs Foræring til mig var slidt, holder hun vel heller ikke.«

Den 29.: »Om Eftermiddagen spillede jeg Fjerboldt med Fru Heiberg og lærte hende adskillige Kunstgreb. Ogsaa sang hun for mig af Bellman. Efter Fjerboldtspillet foreslog hun en Spadseretur; men da Heiberg ikke vilde, gik hun med mig i Slotshaven og paa Vejen til Vallerød og fortalte mig bl. a. Indholdet af »le plus beau jour de ma vie«.

Den 30. juli rejser Hertz (er det med vilje for ikke at være tredie-mand på bryllupsdagen?) til hovedstaden og er først tilbage den 1. august.

Den 4. august: (måske et af de vigtigste dagbogsnotater, da der stadig fejlagtigt skrives, at det var Hertz, der skar bogstaverne i træet!) »Om Eftermiddagen skar Fru Heiberg H H i et Træ med 3 røde Bær fæstede under.«

Den 5. august: »Om Eftermiddagen Billard og ellers Fru Heiberg . . . Aftenen herlig. Jeg: »De kan da se, at jeg er ikke saa ufølsom.« Hun: Det vilde jeg heller ikke synes om.« Hun gjorde med Kort Kunster for mig: »Hun elsker Dem, hun elsker Dem ikke« – og da det slog Fejl, saa paany, og siden, slet Intet, og fik de to førstnævnte ud . . . «

Den 6. august: »Om Formiddagen købte jeg Roser hos Snedkeren, som Fru Heiberg tog med til Fjerboldtspillet igjen . . . Jeg følte igjen Fortvivlelsen over hendes Kjærtegn for Heiberg, der skaffer mig en dødende Fornemmelse og gjør mig kold og bleg. Og sov intet om Natten . . . «

Den 8. august – Hertz optræder nærmest som et fornærmet barn:

»Jeg syntes, at Heiberg og Fru Heiberg viste mig ingen Opmærksomhed.«

Den 13. august: »Fra Morgenens til Kl. 3^{1/2} med Heiberg og Fru Heiberg til Kokkedal og Sofienberg. Hun viste Ligegyldighed mod mig paa denne Tours Slutning . . . «

Den 14. august er fru Heiberg igen nådig overfor sin beundrer: » . . . gav mig en Rose uden Anledning med de Ord: »Det er længe siden, jeg har givet Dem en.« Siden sagde hun, at hun igrunnen var melancholsk af Frygt for at Heiberg skulde blive syg, da han slet ikke var munter herude. Om Aftenen, da vi spadserede bad hun om min Arm og var meget rar. I Aften saae jeg hende et Par Gange eller har jeg grebet hende i et Blik på mig og et Suk. Er det Koquetteri eller hvad?«

Den 22. august: »Om Eftermiddagen, henimod Aften, mens det lynede og tordnede stærkt, læste jeg for dem Digtet til deres store Fornøjelse (dog syntes mig mindre til Fru Gyllembourgs). Fru Heiberg sagde, at jeg fortjente megen Roes derfor; at det var en smuk Erindring om Hirschholm; at »Spanier« og »Kastanier« var et brilliant Rim . . . «

Den 25. august var det Hertz's fødselsdag, men denne sommer betød det afsked med Hørsholm og ferielivets glæder: »Vi tog ind til Kjøbenhavn mit Alles. Sæderne var spændte lige over for hinanden. Paa Vejen kom jeg engang til . . . (meget lang overstregning) . . . Jeg blev hos Heibergs om Aftenen og spiste til Middag der Kl. 8. Fru Heiberg sang først til Klaveret nogle Sange og siden, da Fru Gyllembourg accompagnerede, mit Digt. Ubeskriveligt er Udtrykket i hendes Ansigt, naar hun kommer til Stropherne om hende. Denne Gang holdt hun Hænderne halvt for Ansigtet.«

I »Posthuset i Hirschholm« kalder Hertz sig den »tungsindige Sanger«, og det samme gør fru Heiberg i breve til Krieger, når hun omtaler ham. Efter læsningen af Hertz's Hørsholm-dagbog sidder man tilbage med en vemodig følelse af, at der bag den lette feriestemning ulmede kræfter, der kunne være blusset op. Når Johanne Luise Heiberg og Henrik Hertz blev draget mod hinanden, skyldtes det nok, at de begge manglede kærlighed, men det er langt fra sikkert, at det ville være blevet den store lykke, hvis de havde realiseret deres kærlighed. Fru Heiberg var i et dilemma; hun var på engang relativ nygift og samtidig lidt skuffet over, at ægtemanden havde så meget, der optog ham – selv når de holdt ferie. Den evige »trekant« må have appelleret til hende, og det må have været fristende at lege med beundreren (der så villigt lod sig lege med!) – måske i håb om at vække Heiberg gennem jalousi! Samtidig må man ikke glemme, at dette lille »spil« foregik i en ramme af guldalderens borgerlighed, og Heiberg og hans moder stod forrest i kampen for dannelse og god smag. Johanne Luise var endnu ved at blive formet, så hun passede til den Heibergske kreds, men endnu kunne den unge leende pige muntre sig med en flirt i ny og næ. Dog mærker man hele tiden Heibergs eller fru Gyllembourgs opdragende pegefinger i baggrunden. Når man læser disse dagbøger og erindringer, slår det en, hvor sjældent fru Heiberg egentlig var alene med sin mand: hjemme var fru Gyllembourg der, i Hørsholm var enten Hertz eller fru Gyllembourg der. Det blev Johanne Luisers skæbne at være en del af en trekant – livets evige trekant-problematik skulle hun føle som værende en af de 3 poler.

Hørsholm-sommeren blev en engangsoplevelse, de 4 tog aldrig siden på ferie sammen; men den gav Hertz inspiration til nogle af dansk teaters fineste kvindeskikkelser. Der er ingen tvivl om, at han sommeren 1832 lærte fru Heibergs sammensatte væsen at kende på

godt og ondt. Når man i dag læser Hertz's skuespil, kan man fristes til at kalde kvinderollerne »studier i fru Heibergs natur«. Den stærkeste er vel Ragnhild i »Svend Dyrings Hus«. Det er en kvinde, der kæmper med sin stolte, dæmoniske lidenskab og søger at holde den nede. Stykket havde premiere den 15. marts 1837, altså et år efter den hyggelige komedie »Sparekassen«, hvor Antonie var en anden side af Johanne Luises væsen.

I fru Heibergs erindringer kan man følge, hvor dybt hun trænger ind i netop Hertz's personer og søger at finde psykologiske forklaringer på deres stemningsskift.

Mange andre digtere skrev roller til fru Heiberg, først og fremmest hendes mand, J. L. Heiberg, men også H. C. Andersen og Oehenschlæger. Danmarks største filosof Søren Kierkegaard skrev i 1848 en afhandling om hendes kunst: »Krisen og en Krise i en Skuespillerindes Liv« – højere kan en kunstnerinde vel ikke nå!

Kunne man i dag interviewe fru Heiberg og spørge hende, hvad der var hendes yndlingsroller, tror jeg, hun ville svare: »Hertz's karakterroller«! De var ikke alene skrevet til hende af en mand, der havde forstået hendes sind og temperament til bunds, men en mand hun vidste, havde beundret – måske ligefrem elsket hende. Og alt dette tog sin begyndelse netop i Hørsholm-sommeren 1832!

Man siger, at »historien gentager sig«. Det kom på en måde til at passe for Hertz's vedkommende. Først 1849 forlovede han sig med en Louise (von Halle), de giftede sig i sommeren 1850, hvor Hertz var 52, og bryllupsrejsen gik til Hørsholm!

Der er som nævnt skrevet meget om den berømte Hirschholmsommer 1832, smukkest er måske den fantasieren over emnet, som man finder hos Karen Blixen i »Digteren« i »7 fantastiske Fortællinger«. Historien foregår i Hørsholm i begyndelsen af 1830'erne; personerne er en ung digter Anders Kube, en ung enke Fransine Lærke og den gamle justitsråd. Atter en trekant, hvor de to mænd er forelskede i samme kvinde. Skønt de har andre navne, og intrigen er anderledes, er det ikke vanskeligt at gætte, hvilke personer, der har givet Karen Blixen inspiration!

Hendes fortællings første linje kan passende danne slutning her i erindring om, hvad denne dejlige egn har betydet for vore digtere: »Der er en Ring af smukke Eventyr omkring den lille danske By Hirschholm«.

Bente Hatting Gjelten.

C. W. Eckersberg: Det Nathansonske familie-billede (1818). Statens Museum for Kunst.

DIGTEREN HENRIK HERTZ I KÆRLIGHEDENS ALDRE

En billedrække

Hvis De aflægger Statens Museum for Kunst et besøg, vil De få lejlighed til at se hele to billeder af digteren Henrik Hertz' første, store kærlighed Hanna Sophie Nathanson.

På Eckersbergs festlige billede af grosserer M. L. Nathanson og frues hjemkomst efter en meget nådig audiens hos Frederik VI's elskværdige dronning sidder hun ved spinettet og ser drømmende hen for sig, mens hendes syv søskende har travlt med at modtage deres fader og moder, som just træder ind ad døren. Hun har endnu den højre hånd hvilende på instrumentet, hvis toner har ledsaget den runddans, som blev afbrudt, da forældrene vendte tilbage. Billedet er malt i 1818, da Hanna var 15 år.

Det andet billede, hvorpå hun figurerer, er også et værk af Eckersberg, men to år senere. Her er hun kun i selskab med sin ældste søster

C. W. Eckersberg: M. L. Nathansons ældste døtre Bella og Hanna (1820). Statens Museum for Kunst.

Bella, der sidder i billedets forgrund og underholder sig med familiens grønne papegøje i et messingbur. Selv står hun og støtter sig til søsterens stol med det samme verdensfjerne blik som på Eckersbergs første portræt af hende. At hun dog ikke ganske har mistet enhver forbindelse med det timelige, vidner den halvfærdige strikkestrømpe om, som hun holder i hånden.

Men iøvrigt var Hanna efter fleres mening betydelig mere humørfyldt end Eckersberg har fremstillet hende. Således optræder hun som lidt af et livstykke i Henrik Hertz' eget lystspil Sparekassen, hvor

hun er den kække Antonie, der kan le af alle trakasserier og se det komiske selv i de yderst pinagtige situationer, som denne populære komedie er så rig på. Og tvivler man på, at Antonie virkelig har Hanna til forbillede, behøver man blot konsultere digterens manuskript på Det kgl. Bibliotek for at blive overbevist derom. Heri optræder hun nemlig endnu under sit eget navn.

Men da Henrik Hertz i 1836 skrev Sparekassen, havde hans hjerterdame allerede i en halv snes år været gift med en velhavende galanterihandler Jacobsen. Hertz besøgte hende dog undertiden, men når han prøvede at leve sig ind i den gamle stemning fra deres ungdom, kom altfor ofte et skrigende barn pludselig ind i stuen, og han måtte erkende, at »Alt er saa anderledes«.

Men Hanna Nathanson skulle ikke blive den eneste kvinde, som Henrik Hertz blev ulykkeligt forelsket i. Allerede tidligere i dette lille skrift har De læst om hans håbløse kærlighed til den nygifte skuespillerinde Johanne Luise Heiberg, som han i år for 150 år siden plejede daglig omgang med, da han ferierede i Hørsholm sammen med hende og gemalen, digteren Johan Ludvig Heiberg og dennes moder forfatterinden Thomasine Gyllembourg.

Af fru Heiberg findes der rigtignok et utal af billeder, men her vil vi kun se på dem, som Carl Thomsen tegnede til Henrik Hertz' dagbogsoptegnelser fra hin bevægede sommer, da Karl Larsen offentliggjorde dem i Juleroser 1905.

Carl Thomsen var måske ikke nogen stor kunstner, men bedst når han tegnede og især illustrationer til guldaldertiden, som han kendte indtil de mindste detaljer.

På et af hans billeder sidder fru Heiberg nok så pænt på en bæk med sykurven ved sin side og en opslået bog i skødet, men for en stund har hun dog afbrudt sine kvindelige sysler for at stikke en rose i Henrik Hertz' knaphul. Den lykkelige digter står ved siden af med hatten i hånden let bøjet imod hende som den, der skal modtage en høj orden af fyrstens egen hånd.

På et andet billede står Hertz med fru Heibergs hat i hånden og ser betaget på, hvorledes hun skærer hans initialer i et træ, hvorefter hun ifølge dagbogen fæstnede tre røde bær nedenunder, se side 35.

Men hyppigere var nok den scene, som Thomsen har skildret i et tredie af sine billeder. Her kommer fru Heiberg spadserende med sin

elegante, slanke mand under armen og ser kun over hans skulder tilbage på Hertz, som har fået fru Gyllembourg og en stor paraply betroet.

I sin dagbog har Hertz noteret sig om fru Heiberg: jeg har »grebet hende i et Blik paa mig og et Suk. Er det Coquetterie eller hvad?« Men han har sammesteds også måttet indrømme: »Jeg følte igjen Fortvivlelsen over hendes Kjærtegn for Heiberg, der skaffer mig en dødende Fornemmelse og gjør mig kold og bleg«. Man forstår meget vel, at han efter en sådan dag »sov intet om Natten«.

Først 52 år gammel indgik Henrik Hertz omsider i den hellige ægtestand. Havde Heiberg fundet sig en hustru, der var 20 år yngre, kunne Hertz prale med, at Louise Josephine von Halle, som blev hans brud, var 30 år yngre end han selv.

Af den udkårne har det kun været muligt at finde et fotografi, der tilmed er mådeligt gengivet i de erindringer, som Henrik Hertz' søn, dr. med. Poul Hertz i 1911 lod trykke om sit barndomshjem. Men til gengæld har sønnen på disse beskedne mindeblade fortalt både med forståelse og kærlighed om sin moder. »Hendes Opfattelse af Livets

Forhold, af etiske og æstetiske Værdier, hendes Bedømmelse af Personer og Oplevelser blev«, skriver han, »sikkert i høj Grad afhængig af de Tilskyndelser, hun modtog fra ham«, det vil sige hendes ikke blot ældre men højtbegavede mand.

Ved at betragte billedet af fru Hertz er man dog tilbøjelig til at tro, at selv med en mere jævnbyrdig ægtefælle var resultatet blevet stort set det samme. Hvis hun på fotografiet virker en smule reserveret, skyldes det nok mere usikkerhed end en stærk karakter og overlegen begavelse.

Men tør man tro sønnen levede hans forældre i et godt og lykkeligt ægteskab, der trods Hertz' fremrykkede alder blev begavet med tre børn. Ganske har den unge frue dog næppe kunnet bringe digterens store kærlighed til fru Heiberg i forglemmelse. Og når Hertz drog på bryllupsrejse til Hørsholm, var det måske mere for at mane gamle minder i jorden end for at dvæle ved dem. Om det lykkedes er dog svært at sige, da Hertz omhyggeligt har skåret de sider ud af sin dagbog, som omhandler hans andet besøg i Hørsholm.

En god historie skal helst mod enden bringe begyndelsen i erindring.

Det vil denne billedrække også forsøge, idet vi nu vender tilbage til Eckersbergs store maleri af familien Nathanson.

Af de mange børn som modtog deres forældre, da de vendte hjem fra audiensen, har Sara, der var det tredie ældste barn, kærligt stillet sig ved sin moders side og taget hende under armen. Men den samme smukke pige, som står her i sin lyse, lette empirekjole, blev i 1829 gift med grosserer Andreas Ludvig von Halle og året efter moder til Henrik Hertz' ægtefælle Louise.

Ved datterens bryllup i Vor Frue Kirke i København den 26. juni 1850 havde hun allerede siddet som enke med fire uforsørgede børn i fem år. I 1853 døde hun kun 48 år gammel.

Børge Ørsted.

Fotografi af Louise Hertz efter reproduktion i Poul Hertz' erindringer (1911).

HYACINTHERNE

Til prof. Heiberg, hans kone og moder.

Når våren atter på mark og eng
Imellem planterne blomster fletter,
Og hist og her den duftende væng
Er pyntet med grupper af små buketter;
Når storken, bøndernes skildvagt, står
Og strækker sin hals så stift på gavlen,
Og landmanden pløjer, planter og sår,
Og lægger planer for efterårs-avlen:
Da drager jeg, elskede venner! langt,
Ak, langt fra eder med damp og heste;
Min postvogn ruller, mit skib går rankt,
Jeg kører og sejler, mit bryst er trangt
Blandt al den damp og de heste.

Jeg skal ej gå i den kølige lund
I år med eder i Rungstedts bakker;
Ej se henover det dejlige sund,
Hvor mågen lavt på vandene flakker;
Ej der med øjet på klem jeg kan
Den lumre formiddag liggende drømme,
Mens solstrimen langs det sitrende vand
Og kysten i ét for øjnene svømme;
Ej skal jeg vækkes af eder ihast,
Når I med et udråb en sejler bebude,
Og skibet nu kommer med vimpel og mast,
De skinnende sejl som yndig kontrast
Til de himmelblå vande derude.

Jeg skal ej gå med eder i år
Til Vallerødshøjen ved Hirschholms banker,
Hvor Hannabjerget som minde står
Om vore gensidigt skiftende tanker;
Ej der mig fryde ved dæmringens ro,
De lette tåger, der indhulle dalen,
Og more mig med den tålmodige ko,

Der vifter bremserne bort med halen;
Skal ej betragte det ensomme Hveen,
Der kaster til Sjælland tungsindige blikke,
Den triste skov, den forbrændte gren,
Og nær ved stranden den mægtige sten,
Som bølgerne skvulpende slikke.

Jeg skal ej atter som tit ifjor
Med eder i slotshavens gange spadsere,
Og lytte til spurvenes kvidrende kor,
I mangel af andre, der vil musicere;
Ej undre mig over den uddøde pragt,
Det nedrevne slot, de svundne kaskader,
Og høre, hvad skomagerkonen har sagt
Om spor af terrasser i træernes rader,
Ej tale med eder om hoffets glans,
Ej mindes bedrøvet tidligt og silde
Banketter på slottet og ture tilvands,
Og hesten, der for på vejen i dans
Med den muntre dronning Mathilde.

Ak nej! om Syvende Christians hof
Jeg med fru Gyllembourg ej skal tale;
Ej med Johan Ludvig om form og stof
Og om poeter, der næsten er gale.
Ak Gud! og Bellmans sange! Ja hvem
Skal synge for mig den dejlige vise
Om »Mor på Tuffen« og hver af dem,
Jeg hørte så tit af Johanne Luise.
Herefter må jeg vel synge på fransk;
Fra by til by den rejsende render;
Og luften er lummer, og damen er spansk,
Og alting er herligt, men intet er dansk,
Og langt fra mig og mine venner!

– Da sommeren væved et slør ifjor
Af hvide tåger om Hirschholms nætter,
Da dufted' mit kammer af mangel en flor,
Fra eder, elskede! sendte buketter.

Iår, hvad sender jeg eder igen?
Jeg rejser med våren, og nu er det vinter,
I tage tiltakke med det, eders ven
Har samlet i potter: en flor hyacinther.
Vel visne de snart; dog er det min trøst,
De spire vel frem igen adåre,
Og dufte og hviske med sagtelig røst:
I mindes af en på den fjerneste kyst
Med hjemves længsel og tåre.

D. 5te marts 1833.

Henrik Hertz.

MUSEUMSFORENINGEN FOR HØRSHOLM OG OMEGN

er støtteforening for *Hørsholm Egns Museum*, Sdr. Jagtvej 2, 2970 Hørsholm, tlf. (02) 86 07 11.

Foreningen vælger fire repræsentanter til museets bestyrelse, medens fem bestyrelsesmedlemmer udpeges af byrådene inden for det gamle Hørsholm amt, dvs. de gamle sogne: Birkerød, Bloustrød, Hørsholm og Karlebo, og et bestyrelsesmedlem vælges af Hørsholm Distrikts Økonomiske Selskab.

Museumsforeningen udgiver et årsskrift, der tilsendes medlemmerne gratis, arrangerer ture og foredrag. Medlemmerne har gratis adgang til museet.

Indmeldelse kan finde sted hos formanden *P. Chr. Nielsen*, Folehavevej 21, 2970 Hørsholm, tlf. (02) 86 10 49, og museumslederen *Ellen B. Danstrup*, Kammerrådensvej 25, 2970 Hørsholm, tlf. (02) 86 07 43.

Museumsforeningen har tidligere udgivet:

- 1963. H. C. Rosted: *Træk af bondens historie på Hørsholm Gods*.
- 1964. H. C. Rosted: *Ebberødgård 1346–1890*.
- 1965. T. Topsøe-Jensen: *Kongevejen fra Usserød nord for Hirschholm til Helsingør*.
- 1969. Mindebogen om »H. C. Rosted 1891–1968«, der hovedsageligt indeholder afhandlinger af *H. C. Rosted*, Årsskrift 1968–69.
- 1969. P. Chr. Nielsen: *Vejledning for besøgende på Hørsholm Egns Museum*.
- 1970. A. H. Brandt: *Træk af Karlebo kommunes historie*.
- 1971. E. O. Errebo-Knudsen: *Mathildevejen*, opr. trykt i »Fra Frederiksborg Amt«. 1945.
- 1972. Povl Eller: *Hvad blev der af portrætterne på Hirschholm Slot*.
- 1973. Inger og Ove Rasmussen: *Fortid i Bloustrød*.
- 1974. Svend Jensen: *Hørsholm minder*.
- 1975. T. Topsøe-Jensen: *Fredensborgvejen*.
- 1976. T. Topsøe-Jensen: *Rungsted Fiskerleje*.
- 1977. P. Chr. Nielsen: *Hørsholm Slotshave*.
- 1978. Johannes Jegstrup: *Barndomserindringer fra Køkkedal*.
- 1979. Ellen B. Danstrup og P. Chr. Nielsen: *Hørsholmbogen*.
- 1980. P. Chr. Nielsen: *Slotsgartnerens Hus i Hørsholm*.
- 1981. *Sjælsmark, en landsby på Hørsholmegn*, redaktion og tilrettelæggelse T. Topsøe-Jensen.

Og udsendt til medlemmer:

- 1964. H. C. Rosted: *Usserød Skole 1864–1964*, udg. af Hørsholm kommune.
- 1966. H. C. Rosted: *Den gamle skole på Folehavevej i Hørsholm*, privattryk, udg. af Finn Rosetzsky.
- 1967. H. C. Rosted: *Slotsgartnerens Hus, en historisk gård i Hørsholm*, udg. af Grundejer- og Kommunalforeningen i Hørsholm.
- 1974. T. Topsøe-Jensen: *Struensee-Samlingen på Hørsholm Egns Museum*. Særtryk af Frederiksborg Amts historiske årbog 1970.
- 1977. Ellen B. Danstrup: *Rungstedgaard*, udg. af Forsikringshøjskolen.
- 1977. Arne Madsen: *Karlebo Kirke*, udg. af Karlebo Menighedsråd.
- 1978. T. Topsøe-Jensen: *Hørsholm Egns Museum*.
- 1982. Ellen B. Danstrup: *Rungsted Kirke 1907–1982*, Rungsted Sogneblad, nr. 2, 1982.
- 1982. P. Chr. Nielsen: *Slotsgartnerens Hus – Fuglsanghus*.